

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Фізико-математичний факультет
Кафедра методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі

Дипломна робота (проект) магістра

з теми «Значення охорони праці при підготовці майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін»

Виконав: студент 2 курсу, групи ОРb1-М17
Спеціальності 015 Професійна освіта
(Охорона праці)

Думанський Денис Валентинович

Керівник Панчук О.П., кандидат
педагогічних наук, доцент

Рецензент Федорчук В.А., доктор технічних
наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПРАВОВІ ТА НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ. ГАРАНТІЇ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ НА ОХОРОНУ ПРАЦІ	6
1.1 Стан охорони праці в Україні.....	6
1.2 Соціальне та економічне значення охорони праці	12
1.3 Правові та нормативні засади охорони праці в Україні.....	21
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ З БЕПЕКОВИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	31
2.1. Інтегрований підхід до навчання з безпекових дисциплін в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців	31
2.2 Система навчання з питань охорони праці	40
2.3 Методичні особливості інтегрованого навчання безпековим дисциплінам в процесі підготовки майбутнього фахівця	51
РОЗДІЛ 3 ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛАБОРАТОРНОГО ПРАКТИКУМУ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	62
3.1. Методичні особливості проведення лабораторно-практичних занять	62
3.2 Навчально-методичні розробки лабораторно-практичних занять з основ охорони праці	68
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	82
ДОДАТКИ	88
ДОДАТОК А	88

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема створення безпечних і нешкідливих умов праці була і залишається однією з головних, від її вирішення залежить не тільки успішна робота конкретного підприємства чи галузі, але і збереження здоров'я та підтримка працездатності працівників на протязі трудового життя. Питання охорони праці і безпеки життєдіяльності дедалі серйозніше звучать сьогодні в організації навчально-виховного процесу різноманітних навчальних закладів, адже дотримання встановлених норм з охорони праці – це одна з найважливіших складових ефективної діяльності навчального закладу. Сьогодні акцентує увагу на безпечності умов під час проведення навчально-виховних занять, вживанні конкретних заходів щодо збереження здоров'я та життя всіх учасників навчально-виховного процесу. Не секрет, що робота навчального закладу не може бути високоефективною, якщо на першому місці не стоятиме питання створення умов та виконання посадових обов'язків, спрямованих на збереження як власного життя і здоров'я працівників закладу, так і життя та здоров'я дітей. Кожен досвідчений педагог розуміє, що сьогодні слід докладати максимум зусиль, аби насамперед через систему освіти впливати на умови збереження, зміцнення і відновлення здоров'я особистості. Для цього у кожному навчальному закладі, в першу чергу, повинні бути створені умови, належна матеріально-технічна база, чого, на превеликий жаль, бракує.

У зв'язку з потребою формування у майбутніх фахівців професійних компетенцій зі створення безпечних умов праці у вищих навчальних закладах здійснюється вивчення дисциплін безпекового циклу. Формування у студентів компетентності з безпеки життя та діяльності людини відбувається за умови використання принципів наступності та неперервності навчання.

Світовий досвід переконує, що з кожним роком збільшується кількість факторів, що негативно впливають на життя і здоров'я людини, на безпеку її життєдіяльності. Технічний прогрес постійно, мов тінь, супроводжують техногенні аварії та нещасні випадки. В більшості випадків вони створюються самою людиною: її діяльністю, негативним впливом на природу, науково-

технічним прогресом. Біді ж краще запобігти, ніж боротися з її наслідками, часто трагічними. У зв'язку з бурхливим розвитком цивілізації зростає кількість комунікацій, транспорту, виникає небезпека антропогенних катастроф, аварій, а останнім часом й тероризму. Багато шкоди людям завдають небезпеки пов'язані з електричним струмом, газовими та водопровідними комунікаціями, радіоактивними та електромагнітними джерелами випромінювань та ін.

Рівень виробничого травматизму в сучасному світі останнім часом значно зріс та набув статусу епідемії, що і призвело нас до вибору теми нашого дипломного дослідження «Значення охорони праці при підготовці майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін».

Об'єктом дослідження є процес формування безпекових компетенцій майбутніх фахівців під час їх професійної підготовки.

Предметом дослідження є методичні особливості та дидактичні умови вивчення дисциплін безпекового циклу для забезпечення належних професійних компетенцій майбутнього фахівця.

Мета і завдання дослідження:

Мета дослідження: теоретично та практично обґрунтувати та довести значення охорони праці та дисциплін безпекового циклу у формуванні професійних компетентностей майбутнього фахівця.

Основні завдання дослідження:

- обґрунтувати соціальне та економічне значення охорони праці;
- дослідити гарантії прав громадян на охорону праці в нормативно-правовій базі України;
- обґрунтувати та вдосконалити методи організації охорони праці в процесі виробничої діяльності;
- вивчення методики проведення занять, спрямованих на формування безпекових компетенцій у процесі вивчення фахових дисциплін;
- обґрунтувати практичне значення та дослідити вплив дослідженої проблеми на навчально-виховний процес та якість фахової підготовки.

Методи дослідження

У відповідності з методологічною основою дослідження були використані такі **методи**: теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми інтеграції вивчення безпекових дисциплін у ВНЗ; емпіричні методи: спостереження, інтерв'ю, методи статистичної обробки та інтерпретації експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці дидактичних та методичних матеріалів для інтегративного навчання безпековим дисциплінам майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах; практичній реалізації теоретичних положень інтегративного навчання безпековим дисциплінам майбутніх фахівців в процесі виробничої та асистентської педагогічної практик. Матеріали роботи можуть бути використані у практичній діяльності майбутніх фахівців та можуть слугувати базою для подальших досліджень з даної теми.

Апробація результатів дослідження здійснювалось в ході виробничої та асистентської педагогічної практики, яка проходила на базі кафедри методики викладання фізики та ДТОГ та підприємств; результати дослідження доповідалися на звітних наукових студентських конференціях.

Публікації. Результати дослідження висвітлені в науковій статті «Значення курсу «основи охорони праці» при підготовці майбутнього фахівця» у збірнику наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Характерною ознакою сучасного розвитку суспільства є орієнтація на розвиток освіти, науки і культури, на розширення інтеграційних процесів у царині духовного і матеріального життя людини та суспільства, створення безпечних умов праці і навчання відповідно до чинного законодавства.

Охорона праці, як система забезпечення та збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності, є найважливішою складовою професійної освіти. Отже, підготовка майбутніх фахівців з питань охорони праці має величезне значення для здійснення державної політики в галузі охорони праці.

Провівши дослідження щодо значення охорони праці при підготовці майбутніх фахівців у процесі вивчення фахових дисциплін, ми дійшли до висновку, що завдання сучасної вищої школи полягає в тому, щоб підготувати фахівця який знає: основні закони, законодавчі та нормативні акти щодо охорони праці в системі освіти; як організувати роботу з охорони праці; права з охорони праці працюючих громадян при укладенні трудового договору та під час роботи; проблеми фізіології та характеру праці в галузі освіти і науки України; нормативну, організаційно-методичну основу системи управління охороною праці; розуміє, вміє: грамотно користуватися відповідними законами, законодавчими актами та постановами з питань охорони праці, при працевлаштуванні після закінчення ВНЗ; застосовувати сучасні методи дослідження і аналізу ризиків, загроз і небезпек на робочих місцях та виробничих об'єктах; ставити завдання та організувати наукові дослідження з визначення професійних, виробничих ризиків, загроз на робочих місцях; використовувати на практиці законодавчої та нормативної акти щодо охорони здоров'я; контролювати дотримання вимог з охорони праці; планувати роботу з охорони праці; створювати сприятливі умови праці, навчання, побуту і відпочинку; розробляти необхідні заходи щодо поліпшення умов праці; прогнозувати можливість і наслідки впливу небезпечних та шкідливих чинників на організм людини;

надавати допомогу та консультації працівникам з практичних питань безпеки праці.

Під час виконання дипломного дослідження ми: обґрунтували соціальне та економічне значення охорони праці; дослідили гарантії прав громадян на охорону праці в нормативно-правовій базі України; обґрунтували та вдосконалили методи організації охорони праці в процесі виробничої діяльності; вивчили та розробили методику проведення занять, спрямованих на формування безпекових компетенцій у процесі вивчення фахових дисциплін; обґрунтували практичне значення та дослідили вплив дослідженої проблеми на навчально-виховний процес та якість фахової підготовки майбутніх фахівців.

Але проблеми формування необхідних знань, умінь і навичок та підвищення їх якості з питань безпеки праці, проблеми удосконалення форм і методів викладання науки охорони праці, проблеми впровадження та використання інформаційних, модульних, особистісно орієнтованих технологій під час вивчення охорони праці досі залишаються актуальними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності (теоретичні основи) : Навч. посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 276 с.
2. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності (теоретичні основи) : Навч. посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – К. : Кам'янець-Подільський : Буйницький О.А., 2011. – 200 с.
3. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності та охорона праці (практичний курс) : / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – Кам.-Под.: Буйницький О.А., 2010. – 152 с.
4. Атаманчук П. С. Основи охорони праці (практичний курс): навчальний посібник / П. С. Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – Кам'янець-Подільський: Буйницький О.А., 2011. – 140 с. – (Рекомендовано МОН України).
5. Атаманчук П. С. Основи охорони праці (практичний курс): навчальний посібник / П.С.Атаманчук, В. В. Мендерецький, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – Кам.-Под.: К.: Центр учбової літератури, 2011. – 224 с. – (Рекомендовано МОН України).
6. Атаманчук П. С. Охорона праці в галузі: навчальний посібник / П.С.Атаманчук, В.В.Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 322 с. (Рекомендовано МОН України).
7. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності у надзвичайних ситуаціях / П.С.Атаманчук, В.В.Мендерецький, О. П. Панчук, Р. М. Білик. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друк-сервіс», 2014. – 84 с.
8. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності та цивільний захист і методика їх навчання: Навчальний посібник / П.С.Атаманчук, В.В.Мендерецький, О.П.Панчук, Р.М.Білик, Кам.-Подільський: ТОВ «Друк-сервіс», 2014. – 244 с. (Рекомендовано МОН України).
9. Атаманчук П. С. Методика навчань з безпеки життєдіяльності: Навчальний посібник / П.С.Атаманчук, В.В.Мендерецький, О.П.Панчук, Р.М.Білик. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2015. – 148 с.

10. Атаманчук П. С. Безпека життєдіяльності та цивільний захист і методика її навчання / П.С.Атаманчук, В. В. Мендерецький, У. І. Недільська, О. П. Панчук, О. Г. Чорна. – Кам.-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – 244 с. (Рекомендовано МОН України).

11. Безпека життєдіяльності, цивільна оборона та охорона праці // Інтегрована навчальна програма. – К.: Освіта України, 2005. – 24с.

12. Білик Р. М. Методика інтегрованого навчання основ охорони праці та безпеки життєдіяльності майбутніх вчителів технологій: дис. канд. пед. наук: 13.00.02/ Р. М. Білик. – Київ, 2012. – 200с.

13. Білик Р. М. «Охорона праці в галузі» одна з невід'ємних складових системи професійної підготовки майбутніх вчителів технології виробництва / Р. М. Білик// Формування професійних компетентностей майбутніх учителів фізико-технологічного профілю в умовах євроінтеграції / Кам'янець- Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець- Подільський, 2010. — Вип. 16. —С.16-21.

14. Безпекажиттєдіяльності,цивільнаоборонатаохоронапраці:Інтегрована навчальнапрограма. К. : Освіта України, 2005. — 24 с.

15. Безпеки життєдіяльності та цивільний захист населення як методологічна складова розвитку професійної компетентності майбутніх учителів фізико-технологічного профілю / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська. – Збірник наукових праць К-ПНУ ім. І. Огієнка. Серія педагогічна. - Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2013. – Вип.19. – с.304-307.

16. Биков В. І. Удосконалення процесу викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих закладах освіти / В. І. Биков, О. С. Кожем'якін // Безпека життєдіяльності. — 2007. — № 5. — С.38-39.

17. Березуцький В. В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник / В. В. Березуцький, Л. А. Васьковець, Н. П. Вершиніна та ін – Х.: Факт, 2005. – 348 с.

18. Грабовський Р.С. Охорона праці в освіті: методичні рекомендації до самостійної роботи студентів [навчально-методичний посібник] / Грабовський Р.С., Фартушок І.М., Лужецький В.С. – Дрогобич: РВВ ДДПУ імені Івана Франка,

2010. – с.125.

19. Желібо Є. П., Безпека життєдіяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред. /Є. П. Желібо, і В.М. Пічі. –К.: "Каравела", Львів: "Новий Світ.", 2002. – 328 с.

20. Жидецький В. Ц. Основи охорони праці: підручник / В. Ц. Жидецький – 3-е вид., перероб. і доп. – Львів : УАД, 2006. – 336с.

21. Закон України “Про цивільну оборону України”. – К.Голос України, 06.03.1993.(додаток – 24.03.1999р).

22. Закон України “ Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру”. - К.Урядовий кур’єр, 16.09.2000. - №149.

23. Значення навчання з безпеки життєдіяльності в освітній системі України / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська – 36. наук, праць К-ПНУ ім. І. Огієнка. Серія педагогічна. – КПНУ імені Івана Огієнка, 2012. – Вип. 18. – 330 с. – С. 45-59.

24. Заплатинський В. М. Полімовний тлумачний словник з безпеки. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 120 с.

25. Збірник нормативно-правових актів з питань надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Вип. 3. Під заг. ред. В. В. Дурдинця. - Київ: Агенство “Чорнобильінтерінформ”, 2001.-532 с.

26. Катренко Л. А. Охорона праці. Курс лекцій. Практикум: навч. посіб / Л.А. Катренко, Ю.В. Кіт, І.П. Пістун. – Суми: Університетська книга, 2009. – 540 с.

27. Коберник О. Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України (Проект) / О. Коберник, В. Сидоренко // Трудова підготовка в закладах освіти. - 2010. - №6. - С.3-11.

28. Коберник О. Формування методичної компетентності майбутнього вчителя трудового навчання / О. Коберник // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. - № 3. – С. 37 – 40.

29. Корець О. М. Роль фізико-математичних дисциплін у формуванні

технічної компетентності майбутніх учителів технологій / О. М. Корець // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія : Педагогічна. – 2014. – Вип. 20. - С.277–279.

30. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.

31. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини». – «Освіта України», №50, 12.12.97.

32. Кобилянський О. В. Проблеми підготовки спеціалістів з безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах / О. В. Кобилянський // Гуманізм та освіта : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., 11-13 червня 2006 р. — Вінниця : Вінницький національний технічний університет, 2006.

33. Кузнецов В. Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини» / В. Кузнецов, В. Мухін, О. Буров // Інформаційний вісник «Вища освіта». — К. : Видавництво науково-методичного центру вищої освіти МОНУ, 2001. — № 6. — С.6-17.

34. Мендерецький В. В. Безпека життєдіяльності: навчальний посібник / В. В. Мендерецький, П. Д. Плахтій, Болібух Б. В. та ін. – Кам'янець-Подільський : Медобори, 2003. – 304 с.

35. Ничкало Н.Г. Педагогічна майстерність у закладах професійної освіти: монографія / Н.Г. Ничкало, І.А. Зязюн, М.П. Лещенко та ін.; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – К., 2003. – 245с.

36. Надзвичайні ситуації. Основи законодавства України. – К., 1998. – 544 с.

37. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97). - Київ: Відділ поліграфії Українського центру держсанепіднагляду МОЗ України, 1998. - 125 с.

38. Павленко А. Р. Компьютер и здоровье. Решение проблемы. 3-е изд., перераб. и доп. – К.: "Основа", 1998. – 152 с.

39. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посіб. – Суми: Університет. книга, 1999. – 301 с.

40. Положення про цивільну оборону України. Постанова кабміну України від 10.05.1994.-№299.

41. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя

населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27.

42. Про пожежну безпеку: Закон України. – К., 1993.

43. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник.– К: Знання-Прес, 2007.– 487 с.

44. Суслі С.Т., Заплатинський В.М., Харамда Г.М. Цивільний захист: Навч. посібник/ За ред.. проф.. М.О. Біляковича.– К.: Арістей, 2007.– 386 с.

45. Сидоренко В.К. Інтеграція трудового навчання і креслення як засіб розвитку технічних здібностей школярів (Дидактичний аспект): Автореф. Дис... д-ра. пед. наук:13.00.01/Укр. Пед.. ун-т. – К., 1995 – 48 с.

46. Сидоренко В.К. Інтеграція трудового навчання і креслення: Дидактичний аспект / В.К. Сидоренко [за ред.. Д.О. Тхоржевського]. – К. : УДПУ, 1995. – 142 с.

47. Сидоренко В.К. Концепція працюватиме на майбутнє держави / В.К. Сидоренко // Професійно-технічна освіта. – 2004. – №1. – С. 24 – 26.

48. Сьогоднішні можливості вивчення питань, які пов'язані з безпекою життєдіяльності в Україні / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2014. – Вип.20.

49. Халмурадов Б. Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 138 с.

50. Яким Р.С. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. – Львів: Видавництво "Бескид Біт", 2005. – 304 с.

51. Ярошевська В. М., Ярошевський М. М., Москальов І. В. Безпека життєдіяльності. – К.: НМЦ, 1997. – 292 с.

Internet-джерела

52. Міністерство екології та природних ресурсів України <http://www.menr.gov.ua/>.

53. Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи <http://www.mns.gov.ua/>.

54. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.

55. Новини про поточні події у світі, в т. ч. про надзвичайні ситуації <http://www.100top.ru/news/> (російською мовою).

56. Землетруси та сейсмічні районування територій
<http://www.scgis.ru/russian/>.

57. Надзвичайні ситуації природного характеру <http://chronicl.chat.ru/>.

58. Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів при Раді національної безпеки і оборони України <http://www.erriu.ukrtel.net/index.htm>.

59. <http://www.dnopr.kiev.ua>- Офіційний сайт Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду (Держгірпромнагляду).

60. <http://www.social.org.ua>- Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

61. <http://base.safework.ru/iloenc>-Енциклопедия по охране и безопасности труда МОТ.

62. <http://www.nau.ua>- Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».